

rept. Een
recht en
ze echter
gaven, dat
rikaan, op
die Badi's
de be-
to van het
geheerhuis
n nu komt
d-Frankrijk
indert vol-
van haar
gen, Mark
rug, tegen
en k men
n dat alles,
redelijk af-
d genomen

rd verhaal
k mogelijk
die in den
dairin dui-
dat geeft
we nu nog
ijke roman
inden dat
boek in dat
ist door de
hebben ge-
estelijke ro-
ettelijkheid,
van kracht
s van toes-
hakels vor-
en; allerlei
atie vinden
is moeten
en in de
optredende
der eenige

ag van het
verschillen
engewijfeld
hebben we
ke effecten,
breken de
christelijke
istelijk ver-
ats van een
christelijke
aire romans
Vooral ook
stratie van
slap in wat
roman zou
het als zoo
is gemaakt,
geweest. Nu
een boeiend
e strekking.
C. T.

an het Ne-
van modern
T. H. Fischer,
Amsterdam.

uk, die met
it werk ver-
l, zijn rede-

oo zegt, zoo

r Godsopen-

getreden op

titelpagina's
deelen moet

orrede" een
spreuk van

er ter deg-
ept in een

„Hier wordt
mij, K. S.,
geschiedenis
den geest te
velijk"

egenover de
en werlfte
hrjving mo-
ts van: „De
in al hare
Naarmate de
nchen meer
digheden
aar, wordt

Hoe hij zich verhoudt tegenover de belangrijke kwestie van natuur en geest, van onder- en bovenbouw in de menselijke saamleving (zoals men het wel abusievelijk heeft genoemd) blijkt uit deze redeneering:

„De oudste bewoners dezer gewesten kampeerden aan den rand der bosschen, die voor hun uitbreiding een onoverkomelijk beletsel waren; de tegenwoordige bewoners vervaardigen bosschen of roeien ze uit, al naar hun lust. Maar de mensch als individu profiteert daar slechts matig van. Onze voorouders gingen op jacht waarheen ze wilden, braken takken af, legden vuren aan en velden desnoods bosschen. Hun nageslacht mag het bosch gewoonlyk niet betreden zonder een kaart van den opzichter, en loopen tusschen de voetpaden is streng verboden, om van het afbreken van takken of het aanleggen van vuren maar te zwijgen. Zoo perst men ons leven in een steeds enger gaauw. Maar uit nood en pijn wordt de geest geboren. Gelijkelijk met onze lichamelijke beperking wast onze geestelijke vrijheid. De geschiedenis van het ontwaken van het hooger bewustzijn is oneindig belangrijker dan die van ruzie en brutaal egoïsme."

Hoe de schrijver zich verhoudt tot de gedachte, dat Nederland een eigen taak en plaats heeft en dat in het Nederlandsche volk zich een eigen plan Gods realiseert, kan men uit deze opmerking afleiden: „De geschiedenis van het Nederlandsche volk, economisch en cultureel wonend in het hart der West-Europese wereld, laat zich niet als een zelfstandigheid behandelen. Ons land valt herhaaldelijk binnen cirkels, waarvan het middelst elders ligt. Een rationeele geschiedbeschrijving heeft daarmede rekening te houden. In het aannemen of afwijzen der zich aanbiedende culturelementen teekent zich dan vanzelf het nationaal karakter tegen de omgeving af."

* * *

Wie dit alles leest, zal van dezen auteur niet verwachten, dat hij de geschiedenis van het Nederlandsche volk bezien wil of kan uit een bepaald gezichtshoek. Hij ruikt hier een z.g. neutraliteit, al liggen in de enkele hier boven afgedrukte zinnen reeds even zooveel uitspraken, die volmaakt in strijd zijn met de neutraliteitsgedachte, en die wel degelijk een bepaalde, met name te noemen verhouding tegenover de vraagstukken van leven en wereld verraden.

Maar als om om allen twijfel uit te bannen, en ook deze beide beweringen van daareven waar te maken, eindigt de auteur zijn voorrede met dezen merkwaardigen volzin:

„Wat mijn persoonlijke opvattingen betreft" (als of die niet reeds lang duidelijk waren! K. S., ik hoop, dat men mij eerst zal houden voor Krypto-katholiek, dan voor Calvinist, en ten slotte voor vrijzinnig. Het laatste is de waarheid").

Eerst schijnbaar katholiek.

Want: „elk syn tydt".

Daarna: schijnbaar calvinist.

Want: „elk syn tydt".

Maar ten slotte wezenlijk vrijzinnig. Want de vrijzinnige heeft reeds lang den eerepalm der verdraagzaamheid voor zich opgeëischt. Hij is het, die met zijn ruim gezicht alle kanten uit kan zien, en die in elke richting, in elke strooming weet in te dringen met begrijpende liefde, zoodat hij slechts zich kan „inleven" in de cultuurhistorische en godsdienstige bewegingen, die de geschiedenis ons doet aanschouwen. Heeft het „katholicisme" zijn eeuw (heiligen, Maria, priesterschare, graallegenden, kraistochten, Christus-erotiek), dan geeft de ware vrijzinnige dat katholicisme een naam naar zijn aard en elk verschijnsel, waar in de „katholieke" geest zich kenbaar maakt en banen breekt, krijgt een naam naar zijn aard. Met verstand en liefde dringt dan de vrijzinnige schouwer in de voortbrengselen van den „katholieken geest" in en weet zoo goed te begrijpen, dat men zou denken: hij is zeker „katholiek". Krijgt het Calvinisme zijn tijd (beeldenstorm, reformatie, dogma, kerkreformatie, synode, leer), dan is daar weer diezelfde zuivere „aanvoeling" en taxatie, die alles een naam geeft naar zijn aard, en weer calvinist schijnt, zoo zuiver wordt alles ontleed. Maar wie nu meenen mocht, dat dus de auteur in 't geheim roomsch of calvinist is, die vergist zich. De vrijzinnige geest is in hem. Want eigenlijk was Adam, die aan de scheppingswonderen namen gaf naar hun aard, het oer-type van den liberalen mensch: begrijpende, indringende liefde; zuivere taxatie; eerlijke dietic; en daarbij innige verwantschap met al wat om en naast hem leeft. Verwantschap n.l. met den dieperen, zuiveren, afgetrokken schoonheids- en levensdrang, die in alle schepselen, hoezeer onderscheiden, is.

Elk syn plaats. Maar één omvat hen allen. Dat is dienamen geeft naar den aard aan alle ding. Roomsche en Dordtsche geven slechts namen aan zichzelf met liefde, en dan... niet eens naar den aard.

Elk syn tydt. Maar één is de „ziener" — uitdrukking van den schrijver — die ze samen overziet en het wezen ervan verstaat.

* * *

Het spreekt vanzelf, dat een boek als hier voor ons ligt, voor ons volmaakt onbruikbaar is.

Het vraagt dan ook de aandacht als teeken des tijds. Het vraagt die aandacht niet zoozeer om zijn inhoud, als wel om het feit van zijn bestaan.

Neen, die inhoud is niet, zooals wij dien zouden willen. Over heel het boek hangt een malheid, die vermoed. Deze Adam zingt de namen der dieren niet, maar kweelt ze. Het is alles even bleek en aristocratisch. Maar profetisch volstrekt niet; het woord „ziener" is geen naam „naar den aard". De beeldenstorm wordt tegen misverstand verdedigd, doch het anarchisme ook („vrucht van maatschappelijke bijzandheid". Als 't niet erger is...). Elke poging tot critiek matigt zich in haar zoeken naar den algemeenen achtergrond, waaruit het gecritiseerde verschijnsel toch weer opkomt; dus wordt de blaam toch weer een lof, omdat de auteur de antithese nergens ziet en van een geest uit den afgrond niet weet. Het anarchisme, een „blind voortdollen", leest ge. En ge denkt: het wordt meenens! Maar het valt mee: het is „een blind voortdollen op den weg, door Rousseau ingeslagen", en Rousseau staat niet tegenover Calvijn in den wortel. Die weg, door Rousseau ingeslagen, is trouwens „door de geheele linkerzijde nooit geheel verlaten", zegt de auteur, en het anarchisme krijgt weer een ondentelike plaats. En wat is dan die door Rousseau gewezen en door de linkerzijde nooit verlaten weg?

Luister goed naar de zachtmoedige patriarchale namen-naar-den-aard gevende wijsheid: die weg van Rousseau is: „het vertrouwen in den mensch". Dit laatste niet in tegenstelling met: vertrouwen op God; want een contrast als in Zondag 34 staat (afgedroogd tegenover ware religie) is hier onbekend. Neen het is vertrouwen „zonder correctie!". „Vertrouwen in den mensch; doch zonder het correctief: oppassen voor degenen, die het vertrouwen niet verdienen". Zie hier nu het anarchisme.

Na zooveel goedmoedige malheid en bleekheid „doet het" niet meer ontstellend „aan", dat het communisme heet: „theoretisch een extreem burgerlijk Rationalisme"; noch, dat de coalitie, toen zij haar leven ophief van een staat, geregeerd volgens christelijke beginselen, zich schuldig maakte aan kiezersmisleiding.

Dit laatste staat in dat deel van het boek, waarin de auteur als vrijzinnige moet blijken.

Inderdaad.

Niemand zal hem nu nog verdenken van roomsche of calvinistische neigingen.

Maar het is wel merkwaardig. De begrijpende liefde schijnt zich wel te vermeien met wat roomsch en calvinistisch is en daartoe dood is, doch niet met wat denzelfden naam nog voert in het leven van vandaag.

* * *

Men moet niet te spoedig kwaad worden. Want de saeculariseering van kerk en christendom in elke periode, die de kerk doen overheerschen, maakt ook begrijpelijk, dat de vrijzinnige geest verwantschap voelt. De antithese is vaak verdood; en daarom kan de hedendaagsche synthesefantast zich meermalen aan een tijdbeeld van vervlogen dagen te goed doen.

Maar dat hij ze niet ziet — dat is ten slotte weer de kwestie van geloof of ongeloof.

Het is met Nederland als met Israël en zijn worsteling met de Baals: men kan de feiten van een bepaalde periode zien, groepeeren, ordenen. Maar dan begint het pas. De een zegt: de baalsdienst is afval, de ander zegt: ik zie ontwikkeling. Het is de vraag maar, of men achter de feiten een openbaringsfeit stelt, of men God als Openbaringsgod in de geschiedenis werkzaam ziet, ja, dan neen.

En daar komen we terecht bij wat me er toe bracht, dit boek te kiezen voor deze rubriek.

Ten slotte (zoo zegt men meestal, als men begint aan dezen kant; maar het moet straks worden: niet ten slotte, doch: om te beginnen!) — geschiedbeschrijving, ook cultuurhistorische, is een vraag van geloof of ongeloof. Hoe knapper een werk als het hierboven genoemde zou geschreven worden, hoe gevaarlijker het zou wezen. Want het uitgangspunt deugt niet. Voor ons, die gelooven, kan deze auteur geen namen geven „naar den aard". Want hij ziet ontwikkeling, waar wij afval constateeren. Hij verwaarloost niet alleen zijn eigen factoren (b.v. in de toch wel wat al te pover gestelde contrasten tusschen den man-aan-den-rand-van-het-bosch van de oer-tijden en ons geslacht, dat telkens stuit op: Verboden toegang, art. 471, Wetboek van Strafrecht), doch hij verwaarloost vooral den eenigen factor, die ontdekt moet zijn en in rekening gebracht om de geschiedenisbeschrijving te doen gelukken: dat is God, gekend in de openbaring, God, Wiens doel en raad af te leiden is niet uit de feiten zelf (ook de christelijke, ook de gereformeerde geschiedbeschrijver heeft minstens evenveel moeilijkheden en vraagtekens als de andere; ja hij heeft er veel meer), doch Wiens werk gekend wordt uit het openbaringswoord; en die zóó ons dwingt, beveelt, met die kennis tot de natuur en de geschiedenis te gaan.

Och neem — uit de geschiedenis lezen we ook niet af met het gemak van een schooljongen, die de cijfers, de getallen, de verhoudingen leest van het telraam. Heeft de Heere niet Israël verlost uit Egypte, de Syriërs uit Kir, de Filistijnen uit Kattor? (Amos). Maar juist omdat de moeilijkheid pas begint en eerst GEZIEN WORDT als men uitgaat van de antithese, van de gereformeerde belijdenis, juist omdat men pas grootsech werk leveren kan, als men uitgaat van de gereformeerde belijdenis omtrent Gods raad en daad, omtrent Zijn verkiezing en verwerping. Zijn voorzienigheid en welbehagen, juist daarom is een boek als van dezen auteur één doorlopende vermaning: — Steunt de Vrije Universiteit.

Want onze geschiedvorsching vraagt allereerst gelovige menschen, die het wagen durven met de stelling niet zoozeer van een naar Nederland getransporteerd Israël Gods, doch wel met de stelling van een in Nederland zich openbarende God van Israël. Een God, die verkiest en verwerpt, die leven wekt en den dood tot bezoldiging stelt, en die alle cultuurworsteling laat zien uit den religieuze strijd tusschen slangen- en vrouwenzaad. Een God, die ook algemeene openbaring geeft in de geschiedenis, doch die deze slechts laat vinden en beschrijven „naar den aard", door wie in den tweeden Adam en in het van Hem sprekend Boek heeft gevonden en beleiden de bijzondere openbaring gegeven van boven, werkende beneden, tot aan de voleinding der wereld. Een boek als dit roept om de Universiteit, waar men de wedergehoorte geloof, en den Logos ziet, ook, vóór al, als vleeschgeworden.

K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Beschouwingen over een Overzicht.

I.

Ieder jaar houdt Ds Job. Rauws, zendingsdirecteur bij de genootschapszending te Oegstgeest, op de Alg. Ned. Zend. Conf. een referaat: „Overzicht van het zendingswerk in Ned. Oost- en West-Indië". Gewoonte was, dat hij dit referaat daarna liet plaatsen in de „Mededeelingen"; het vorig jaar deelde de „Macedoniër" ook in deze gunst. Dit jaar echter werd zijn overzicht vóór het houden der Conferentie aan de leden toegezonden, waardoor het niet meer noodig was het in zijn geheel voor te lezen, en tevens het stellen van vragen en het maken van opmerkingen vergemakkelijkt werd.

Ds Rauws is in dezen der zake kundig. Jarenlang zit hij reeds in de zendingsdirectie, en is alzoo uitmend op de hoogte met de verschillende zendingsverenigingen. Bovendien blijkt, dat hij ook in onze zending geen vreemdeling is; mocht vroeger wellicht in zijn overzichten de zending der Ger. Kerken niet altijd op een wijze beoordeeld zijn geworden, die wij billijk achten, in de laatste jaren valt niet anders dan te roemen; en wij zijn Ds Rauws ten zeerste dankbaar voor de manier, waarop hij dezen onzen zendingsarbeid in het groote geheel weet in te lassen.

Het loont de moeite ditmaal eens zijn overzicht van nabij te bezien.

Onder het opschrift: „Midden-Java ten Z." begint hij met de opmerking:

„De sterke decentralisatie, die de zending der Gereformeerde kerken kenmerkt, maakt het moeilijk een algemeen overzicht te verkrijgen van den arbeid op de verschillende posten van Midden-Java. Hoe uitmend het Gereformeerde Zendingsblad ook gereedigd wordt, het blijft moeilijk uit de verspreid liggende artikelen een overzicht van 'het geheel op te bouwen, vooral omdat van enkele ressorten de gegevens grootendeels of geheel ontbreken. In het handboek van Ds Pol heeft men een overzicht van de geschiedenis en van den stand van het werk, toen dat boek verscheen. Zou het geen aanbeveling verdienen, dat jaarlijks in een artikel in de „Macedoniër" of „Zendingsblad" een beknopt overzicht van alle posten, ten vervolge op dat boek, gegeven werd?"

Ds Rauws wijst hier op een zelfde moeilijkheid de aandacht, waarover wij ook een paar jaar geleden schreven. Wij hebben toen den voorslag gedaan, de zendende kerken te verzoeken om de drie jaar bij de Synode of bij de Gen. Deputaten een kort overzicht in te dienen van hun terreinen. Daar de Acta, waarin het Zendingsrapport zal voorkomen, nog niet verschenen zijn, weten wij niet, of de moeilijkheid is ondervangen, waarvan nu ook Ds Rauws spreekt.

Dat Ds Rauws klagen moet, dat de gegevens van enkele ressorten grootendeels of geheel ontbreken, zal wel daaraan liggen, dat sommige zendende kerken een eigen zendingsblad hebben, en dus het Zendingsblad over die terreinen niet genoegzaam meer inlicht. Als Ds Rauws zich deze blaadjes toegezonden zag, zou de onvolledigheid zeker voor een deel een einde nemen.

Daar de statistiek, waaraan Ds Rauws zijn gegevens ontleent, in het Zendingsblad heeft gestaan, gaan wij hierop niet verder in. Alleen willen wij nog eens herinneren aan den zich uitbreidenden colportage-arbeid. Er zijn 42 inlandische colporteurs